

Ouderschapsplan

Standpunt van de Gezinsbond

mei 2017

Inleiding

In ons standpunt over financiële gevolgen van een scheiding (april 2011) hebben wij voor het eerst het ouderschapsplan expliciet benoemd:

"Vandaag is het mogelijk om de (echt)scheiding uit te spreken vooraleer er een overeenkomst is inzake de verblijfsregeling of het onderhoudsgeld voor de kinderen. Het aantal vechtscheidingen is afgenomen, maar de conflicten lopen door in de periode na de (echt)scheidingsprocedure. We stellen ook vast dat rechters het akkoord dat de ouders bereikten, niet altijd volgen. Maar een overeenkomst tussen ouders heeft meer kans tot slagen dan een door de rechter eenzijdig opgelegde maatregel. Daarom stellen wij voor:

- ***echtscheidingen niet meer mogen uitgesproken worden voor er een akkoord is over alle essentiële zaken m.b.t. de kinderen.*** Hierbij kan het Nederlandse voorbeeld inspirerend werken. Ouders zijn er verplicht een ouderschapsplan uit te werken vooraleer zij scheiden.
- ***rechters de overeenkomst, die beide partijen uitwerken, steeds moeten volgen. De rechter kan enkel en alleen afwijken van de overeenkomst wanneer deze niet in het belang van het kind zou zijn.***

Het idee van een ouderschapsplan hebben we toen niet verder in detail uitgewerkt. Omdat wij willen meewerken aan een noodzakelijke mentaliteitswijziging, in het belang van het kind, hebben we dit nu wel gedaan.

Partnerrol versus ouderrol

Trouwen, wettelijk of feitelijk samenwonen... onze samenleving biedt een ruime waaier aan mogelijkheden om een liefdesrelatie vorm te geven. Er is een draagvlak gegroeid voor een vrije keuze en de individuele vrijheid wordt opgewaardeerd.

Voor het huwelijk, de meest formele relatievorm, zijn de mogelijkheden om de relatie te verbreken versoepeld in de loop van de jaren. Bij wettelijk samenwonen kan de relatie eenzijdig beëindigd worden met een verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Bij feitelijk samenwonen zijn er zelfs geen formaliteiten nodig wanneer het koppel uiteengaat. Een partnerrol kan dus snel en efficiënt beëindigd worden.

Daartegenover staat de ouderrol die blijft voortbestaan voor elk van beide ouders. Je kan immers ex-partner zijn, maar ouder blijf je voor het leven. In vele gevallen ontstaat er een spanningsveld tussen deze beide rollen, en dreigt de focus te liggen op het conflict tussen de partners in plaats van op de belangen van het kind.

Ouders die beslissen om de partnerrelatie stop te zetten worden verplicht na te denken over de gevolgen van hun beslissing voor de kinderen door de introductie van een verplicht ouderschapsplan. Op die manier maken ouders afspraken over de verschillende aspecten van het ouderschap dat ze samen zullen blijven opnemen.

De vraag naar een ouderschapsplan vertrekt vanuit het ouder zijn en niet vanuit de relatievorm tussen de partners. Ouders die een punt zetten achter hun relatie, moeten een ouderschapsplan opstellen, ongeacht of ze gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonend zijn. Een transparant en eenvoudig principe waarvan de uitvoering een stuk complexer is en verschilt naargelang de samenlevingsvorm van de ouders.

De relatievorm

Huwelijk

Bij de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding, is er altijd een vonnis van de rechtbank nodig. Een ouderschapsplan voorleggen als ontvankelijkheidsvereiste voor het echtscheidingsverzoek ligt dan voor de hand. Al zit daar een addertje onder het gras. Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zegt dat de staten ervoor moeten zorgen dat elke burger zijn zaak kan voorleggen aan de rechter. Als koppels niet meer in staat zijn om nog te communiceren met elkaar, zelfs niet over het welzijn van de gemeenschappelijke kinderen, komt er allicht geen plan. Deze reden is niet voldoende om mensen het grondrecht van toegang tot de rechterlijke macht te ontfemen. Het is daarom noodzakelijk dat de wet voorziet dat de rechter desgevallend maatregelen kan opleggen. Telkens wanneer een rechter geconfronteerd wordt met een situatie waarin er geen of een onvolledig ouderschapsplan is, moet automatisch een **jeugdadvocaat** aangesteld worden die de invalshoek van het kind bevroegt en bespreekt. Dit naar analogie van de bijzondere curator in Nederland die een gelijkaardige functie vervult.

Wettelijk samenwonen

Bij wettelijk samenwonen volstaat een verklaring voor de ambtenaar van burgerlijke stand om een einde te maken aan de relatie. De wetgeving zou bijgevolg moeten voorzien dat de ambtenaar slechts akte kan nemen van een beëindiging als ze vergezeld is van een ouderschapsplan met uitvoerbare kracht. Dit wil zeggen dat een rechter de akte homologeert of dat het gaat over een notariële akte. Maar niet iedere overeenkomst komt aanmerking komt voor homologatie door de rechtbank. De overeenkomst moet dan opgesteld zijn met tussenkomst van een erkend bemiddelaar. Dit betekent bijkomende kosten voor de ex-partners (notaris of bemiddelaar en rechtbank). Controle over de kosten moeten bewaakt worden.

Feitelijk samenwonen

Bij feitelijk samenwonen gaan mensen uit elkaar zonder enige formaliteit. Een adreswijziging op de gemeente volstaat om niet langer feitelijk samen te wonen. Onze visie over een ouderschapsplan vertrekt vanuit het belang van het kind, dus ook in deze situaties is een ouderschapsplan vereist. Er is geen formeel ankerpunt om de ex-partners te verplichten dit plan voor te leggen, toch blijft het belangrijk om de verplichting in te voeren. Een stok achter de deur: als de ouders op een later tijdstip maatregelen aan de familierechtbank willen vragen over hun gemeenschappelijke kinderen, zal deze naar het ouderschapsplan vragen en kan de procedure ernstige vertraging oplopen als dat plan niet voorhanden is. Feitelijk samenwonenden moeten voor de homologatie van hun ouderschapsplan wel toegang krijgen tot de familierechtbank. Vandaag is dat voor hen in principe niet het geval.

Ook in Nederland, waar het ouderschapsplan al sedert 2009 een verplichting is, kan men de verplichting om een ouderschapsplan op te stellen bij feitelijk samenwonenden (mensen in een informele relatie heet dat daar) niet hard maken op het moment van de scheiding. En toch worden er sedert de invoering van de wet meer ouderschapsplannen opgesteld, ook door feitelijk samenwonenden. De verklaring is allicht dat met de wet ook een mentaliteitswijziging is geïntroduceerd die langzaam maar zeker haar weg vindt in de samenleving.

Een bijkomende vraag is daarbij hoe deze ouders op de hoogte zullen zijn van de verplichting? Op geen enkel formeel moment zal hen gevraagd worden naar het plan. Een mogelijke denkpiste is dat wanneer de ambtenaar van burgerlijke stand de adreswijziging noteert en merkt dat er gemeenschappelijke kinderen bij betrokken zijn, hij de ouders de nodige informatie verstrekt die hen op de verplichting wijst. Ook daar schuilt weer een adder onder het gras. In situaties waarbij kinderen niet bij de ouders zijn gedomicilieerd, zoals pleegzorg, bestaat het risico dat ouders die beslissen om het feitelijk samenwonen te beëindigen, geen informatie krijgen over de verplichting. In een later stadium kunnen ze daar de gevolgen van dragen. Een beter voorstel zou daarom zijn om bijvoorbeeld het Kinderbijslagfonds te belasten met de informatieverstrekking. Deze instantie is per definitie van iedere wijziging in een gezinssituatie op de hoogte en kan op die manier verzekeren dat de informatie ook echt terechtkomt bij ieder gezin waarop de verplichting rust.

Voorstel van een ouderschapsplan

We gaan er van uit dat een expliciete wetgeving de elementen bepaalt die deel uitmaken van een ouderschapsplan. Concreet denken we dan aan:

- het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de minderjarige;
- de verblijfsregeling;
- afspraken over de dagdagelijkse zorg- en opvoedingstaken;
- informatie-uitwisseling tussen de ouders;
- de onderhoudsbijdrage, berekend op basis van een objectieve methode;
- een paragraaf die de wijze waarop de kinderen werden betrokken bij de opstelling van het plan aangeeft;
- een bemiddelingsclausule;
- bepalingen over de wijzigbaarheid van het plan.

Bij een echtscheiding in onderlinge toestemming (EOT) moeten de ex-partners nu al een rudimentair ouderschapsplan opstellen. Afspraken over de gezagsregeling, het verblijf en de kosten van de kinderen moeten deel uitmaken van de overeenkomst echtscheiding onderlinge toestemming die wordt voorgelegd aan de rechter alvorens die het vonnis uitspreekt.

Maar omdat deze afspraken niet omvattend genoeg zijn en vooral omdat ze alleen binnen een EOT van toepassing zijn en niet bij andere vormen van een relatiebeëindiging, is er een expliciete wetgeving nodig die een ouderschapsplan invoert.

De elementen die deel moeten uitmaken van een sluitend ouderschapsplan:

- **gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de minderjarige**
Dit naar analogie van de afspraken die de EOT al verplicht.
- **verblijfsregeling of recht op persoonlijk contact**
Ook naar analogie met afspraken binnen EOT. Een kind heeft het recht om met elk van zijn ouders een relatie op te bouwen. Dat wil niet noodzakelijk zeggen dat een kind even veel tijd bij elk van zijn ouders moet doorbrengen¹. Wél dat hierover afspraken moeten zijn waarbij de focus ligt op het belang van het kind.
Niet alleen ouders hebben recht om de bijzondere band met hun kinderen te kunnen bestendigen na een relatiebreuk, ook grootouders hebben omgangsrecht, gebaseerd op artikel 375bis van ons Burgerlijk Wetboek. Het ouderschapsplan moet ook met de gevolgen voor de relatie grootouder-kleinkind rekening houden. Grootouders moeten niet betrokken worden bij het opstellen van het ouderschapsplan, maar het plan moet wel afspraken bevatten rond het omgangsrecht grootouder-kleinkind.

¹ Zie hierover onder meer het pleidooi dat Claire Wiewauters en Monique Van Eyken houden in hun boek 'Een week mama, een week papa? Wat kinderen bij een echtscheiding echt nodig hebben', uitgeverij Lannoo 2014.

- **de zorg- en opvoedingstaken**

Dit is een concretere uitwerking van het voorgaande punt en dwingt ouders om verder te gaan dan stijlformuleringen. Wie gaat er naar de kapper met de kinderen en naar de tandarts? Wie volgt de oudercontacten op, over welke zaken moet er op voorhand overlegd worden?

- **informatie uitwisseling**

Ook al brengt iedere ouder evenveel tijd door met zijn kind, dan nog beschikt niet elke ouder over dezelfde informatie. Daarom blijft uitwisseling van informatie tussen ouders van cruciaal belang. Hierover worden ook concrete afspraken gemaakt in het ouderschapsplan.

- **onderhoudsbijdrage**

Ouders dragen naar evenredigheid van hun middelen bij in de kosten van hun kinderen. Een bijdrage die op een objectieve manier, gebaseerd op de werkelijke inkomsten van elk van de ouders, moet worden berekend. Koppels in een EOT moeten ook over de onderhoudsbijdragen afspraken maken in de voorafgaande overeenkomst. Door het gebrek aan een uniforme en objectieve berekeningsmethode spelen machtsverhoudingen tussen ex-partners of andere niet relevante factoren helaas vaak een rol bij het bepalen ervan.

In 2010 paste de wetgever het Burgerlijk Wetboek aan met het oog op een objectieve berekening van een onderhoudsbijdrage voor de kinderen. Maar in de praktijk blijkt het nog altijd een moeilijke opgave te zijn voor ex-partners, maar ook voor bemiddelaars en rechters. De Gezinsbond heeft een onderhoudsgeldcalculator die op basis van objectieve gegevens een rechtvaardige bijdrage berekent. Heel wat ouders en professionals maken gebruik van ons instrument. Zolang er geen verplichting is voor rechters en bemiddelaars om een gelijkwaardige methode toe te passen, blijft het aantal vonnissen waarbij de onderhoudsbijdrage niet op objectieve gronden berekend is echter té groot en weegt de bijhorende rechtsonzekerheid te zwaar.

Daarom vragen wij dat bij wet een uniforme en objectieve berekeningsmethode van onderhoudsbijdragen wordt bepaald, die in alle gevallen van een scheiding waarbij kinderen betrokken zijn, wordt toegepast. De invoering van het ouderschapsplan kan daartoe een goede aanleiding zijn.

- **betrokkenheid van de kinderen**

Er worden in het ouderschapsplan afspraken gemaakt over de kinderen. Het is dan ook niet meer dan normaal dat de stem van de kinderen wordt gehoord. Kinderen inspraak geven, staat echter niet gelijk aan kinderen laten beslissen. Het gaat erom hun mening te beluisteren en hier rekening mee te houden in de mate van het mogelijke. Ouders geven in het ouderschapsplan aan op welke manier hun kinderen zijn betrokken bij het opstellen van het plan. Desgevallend kan een rechter de kinderen nog horen.

- **bemiddelingsclausule**

In deze clausule wordt opgenomen dat ieder dispuut over het ouderschapsplan eerst zal worden besproken in het bijzijn van een bemiddelaar alvorens de zaak wordt voorgelegd aan de rechter.

- **wijzigbaarheid**

Er worden in het ouderschapsplan ook afspraken gemaakt over de manier waarop het ouderschapsplan kan wijzigen. Afspraken moeten in de loop van de jaren aangepast kunnen worden in functie van de leeftijd en de noden van de kinderen. Idealiter is ieder ouderschapsplan dan ook een meegroeiplan.

Een Vlaams Scheidingsambtenaar

Een scheidingsproces is doorgaans een bijzonder moeilijke periode is. We moeten vermijden dat koppels in een scheiding door onwetendheid verkeerd of niet efficiënt handelen. Koppels in een dergelijke transitiefase in hun leven zitten vaak met heel veel vragen. De Gezinsbond ondersteunt de oproep van kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen voor **een Vlaamse Scheidingsambtenaar** die koppels in een scheiding informeert over de verschillende mogelijke trajecten en kan doorverwijzen, maar die ook thema's rond scheiding op de politieke agenda plaatst.

Concrete voorstellen van de gezinsorganisatie

- een verplicht ouderschapsplan wanneer ouders uit elkaar gaan, zowel bij een echtscheiding als bij het beëindigen van wettelijk en feitelijk samenwonen
- een ouderschapsplan via notariële akte of door de rechtbank gehomologeerde overeenkomst opgesteld
- de aanstelling van een jeugdadvocaat als een rechter wordt geconfronteerd met een niet bestaand of onvolledig ouderschapsplan
- het Kinderbijslagfonds informeert ouders die uit elkaar gaan over de verplichting van een ouderschapsplan
- minstens acht elementen maken deel uitmaken van het ouderschapsplan:
 - ✓ gezag over de persoon en beheer van de goederen
 - ✓ verblijfsregeling/recht op persoonlijk contact (ook voor grootouders)
 - ✓ uitwerking van zorg- en opvoedingstaken
 - ✓ uitwisseling informatie
 - ✓ onderhoudsbijdrage (op basis van objectieve berekeningsmethode)
 - ✓ hoe de kinderen betrokken bij het opstellen van het plan
 - ✓ een bemiddelingsclausule
 - ✓ afspraken over de wijze waarop het plan kan worden gewijzigd
- de aanstelling van een Vlaams scheidingsambtenaar